

IZ POMERA.

God. 1897. počela se buditi u našem narodu u Istri nacionalna svijest, te su od te godine dalje nastajale sve veće političke borbe. Najpulska okolica nije u toj borbi zaostajala za drugim selima, pa ni Pomer. Još dandanas nam pričaju naši stariji stari o tim političkim borbama u našoj govoritici o našoj živoj krvi, jednim nam sjećama i lavjoi snazi naših ljudi, što nas jedino krijepti zlatnim uzdanjem u naše buduće nade. Te godine vrsili su se politički izbori u Premanturu. Divno je bilo gledati naše starije i mladice idući okićeni pod našom narodnom zastavom, ponosito koracajući i uspinjući se preko vrha «građine» u Premanturu, da daju glas onome, koji će ih braniti.

Festina lente! — učio nas je prvi istarski narodni poslanik u Beču dr. Dinko Vitezčić. Polagano naprijed! Na njegove upute koraknuli su i naši Pomerici i osnovali prvi put iste godine «Hrvatsku Citaočnicu», koja bijaše ustaničita 1903. god.

God. 1913. sakupili se opet naši Pomerici pod našu narodnu zastavu i ponovno osnovali «Citaočnicu». Ali je narodna riječ: vidila žana gđa ku, u konja, pa i ona digla nogu da i nju potkuj. Tako su neki Pomerici, koji su davno bili otplovlili drugom strujom misli, iste godine i on. osnovali «Circolo di cultura». Nije prošlo dugo vremena, da su ti kulturni ljudi raznim protestima i tužbama navajivali na pulski kapitanat da ukine citaočnicu. Govorjek se mora smijati silaznici protesta, jer su tim protestom da Bog sačuvaj, strano triskali italijanski jezik. Prosta, a ujedno i tužba bili su pisani puljskim dijalektom i hrvatskim slovima. Imajući oni tu kulturno društvo, čudimo se, što nisu imali barem jednog kulturnog čovjeka, koji bi im u redu sastavio protest.

I zbilja! God. 1914. buknuo je rat, te je na njihovu tužbu bio s mjesta aretirani predsjednik naše citaočnice i odveden u internatski tabor u Ljubljani, zatim u zatvor u Rovinju. Ti kulturni ljudi nisu čnada bili nikakvi Italijani, već austrijski špijoni. Dok su se naši borili protiv austrijskog tiranstva, oni su još lizali pele. Ali zad je Italija Austriji najavila rat, nije ih ona više priznala za svoje špijone, već ih je od sebe gurnula i smatrala izdajcima. Tada je austrijska žandarmerija uzimala informacije preko naših ljudi, jer je te političarenca Sloveni htjela odvesti u internatski tabor. No, naši ljudi nisu bili nikad osvjetljeni, bili su uvijek miroljubivi, nikad himbeni, nisu im ni tada vratili nilo za drugo, već su te naše kulturne ljude branili i spasili od internatskog tabora.

Mlari se dobroćinstva zaboravljaju, pa su i oni zaboravili dobroćinstvo naših ljudi. Još su većma planuli na nas, kad je ono svršio rat, smatrajući nasvelizdajnicima Italije. A da vam je bilo vidjeti kada su osnovali «fašisti» u Pomeru! Gdje su manganeli, koji su udarali po leđima našeg mučotpornog naroda? Gdje su oni ljudi, koji su udarali sa revolverom i sakama našeg narodnog i poštenog čovjeka, čekajući ga sakriveni iza grma, kad se je vraćao sa arsenalskog rada? Kako su otišli oni ljudi, koji su varkom i sa masom na licu uzeli iz kuće jednog našeg mladica, kojeg su odveli u pola noći blizu groblja, vezavši ga konopom za stablo, te ga skoro na smrt nalupali? Pa koji će nabrojiti sve naše jadu? Nebu je propakati na tako nemirni prizor. Možemo ih kršćenivati imenom nazivati se takva naša djela? Ne. Oni su lupci, razbojnici i nemilosrdnici. Zar su tim činjenicama učinili kakovu korist državi? Ne. Oni su krvlju našeg mučotpornog naroda otkajali povjest i kulturni italijanskoga naroda. Za vrijeme dvije godine, dok su harali i mrcvarili, htjeli su nam ugušiti materinju riječ, ugušiti plemenito čuvstvo vruće ljubavi do svoga roda. Silom su nam bili zaveli narod, koji se je otvorivši oči opet silom odvratio od njih. Zar nisu prije znali, da ono što je gnajilo i kršivaju, po prirodnom zakonu propada. Mi imamo dosta težki križ na plećima i to: kako ćemo plaćati poreze i taše, a oni nam daveše jog batine. Nije dosta što se za njih trošimo i mrcvarimo, oni nam usijedje togju ruku, luku nas u dušu, grde nam jezik, blide običaje, gene nas u životine pomizuju. Bježite bježite i ne dođite više vašim lažnim obćanjinama u naše selo, jer vas još od prije dobro poznajemo.

Uz prkos svih batina, uz prkos varka naš ce narod ostati vjieran svome rodu, a ustrajnim radom osvanut će mi dan, kad će čuti glasovo obamirnih žica i pjesmu o ljubavi i pravdom.

IZ ROČA.

Nenadana smrt našeg sindaka.

Dne 19. ovog mjeseca umro je nenadano naš poznati s ndako Messalin. Svi su ostali začuđeni kad su čuli vijest o njegovoj smrti, jer je onog istog dana radio kao obično u uredu. Postoje podne otisao je bio po nekom poslu u susjedno selo Cintež, gdje je ostao do večera. Budući da ga nije bilo na večeri, njegov ga je sin otišao po Roču da traži. Kad su mu vezali, da je otac otišao kući, vratilo se je u onu kuću, ali je kraj kućnih vratiju opazio na zemlji nešto crna. Približio se je i opazio svoga oca. Bio je već mrtav. Udarila ga kap. Pokopan je u subotu. Na sprovod je došlo mnogo naroda iz prostorne ročice općine i susjednih općina, više pokojnikovih drugova učitelja, sa školskom djecom, okolišno svećenstvo i reprezentacije buzetških italijanskih društava. Na grobu se oprosilo od pokojnika više govornika, a najviše je dirnuo prisutne govor mjesnog župeupravitelja veleč. gosp. Malaboticha, osobitim obzirom na ovaku nenadnu smrt.

Pokojnik je bio naš politički neprijatelj i isticao se uvijek u borbi kao veliki italijanski nacionalista, pa je bio pod Austrijom interniran. Držao je u rukama cijelu općinu, pa su se sva dobra i zla djela pripisivala njemu. Neka mu pak sada Bog sud!

Kod otvorenog groba nema mjesta mračni te njegovoj obitelji radi ovog krutog udara izrazujemu naše saučeeće.

IZ ZRENJIA.

Nama ovamo u Zrenju doli nekakvi nalozi isplate za polazak ital. škole i ta globa da se mora isplatiti u roku od 14. dana. Nama je teško siljati djecu u školu gdje ne razumiju ni oni učitelji ni učitelji njih. Uspjeh toga posla i one djece, koja redovito polazi tu školu je daleko sličan nšćiti. Mi smo imali već od god. 1904. našu narodnu školu t. j. Družinu, koja je bila poslije provincijalna, a 1918. po okupacionoj vojsci protiv svihom pravu zatvorena. Sve našije molbe i hoci za ponovno otvorenje iste ostale su bezuspješne. Uspjeh te škole može se vidjeti na odraslijoj mladeži, koja bez iznimke znađe citati i pisati. I ako nije bilo prisiljeno za polazak Družbine škole, to ju polazilo sve što je bilo za polazak, jer uspjeh toga polazka je bio vidljiv. Sadašnja italijanska škola (prije legina) je baš obratno toga. Ne samo da ništa ne nauči, nego se i moralno iskvaruje. Tako se izrazio i sam italijanski učitelj, koji na priužbu jednog roditelja, da djeca akoprem redovito polaze školu već godine ništa ne znaju mu odgovori, da nije zato škola, da djeca nauče citati i pisati, nego samo, da nauče nešto patriotičnih kanconeta i drugih harlekinada. Djele djece, da nam daju našu narodnu pravu pjesmicel. Ne nam daju našu narodnu školu i vidjet će da neće trebati nikakvih opomena za polazak iste.

IZ VRHA.

Čuditi ćete stalno i krizati lijevom rukom kad čujete novost i događaj, što se zbilo kod nas, a koji je sve nas ovuda uprav razlozista i a razdražilo. Pa čujte: U četvrtak t.e 12. ov. mi odvedoše oružnici, naši buzetški, pet po broju, našeg veleč. gosp. župnika Peraga u zatvor i to u 9 sati na večer. Odveli ga kao ubojicu i razbojnika; dočim n'kakvog zla počinio nije, nit se ogriješio o zakon, a niti kako pokrao, ni ranio, ni vrijeđio. Povod tomu bio bi, kako čujemo, taj, što je on ispoivjedio i držao vjeronauk školskoj djeci u crkvi, što je «uvrijedio» ovdješnjeg italijanskog učitelja, koji ga je tada optužio oružnicima, a ovi brzo pohitiše u Buzet, odakle bi poslana dva oružnika na pomoć našima, da nečudnog jednog Slovena, jednog svećenika, odvedu u zatvor i to noćju. Noćju valjda zato, da mi tu sramotu i uvrijedu ne vidimo, a valjda i zbog drugog razloga. Ta sramota ipak se ne da sakriti, za nju znamo i znamo suditi, s kakvim ljudima imamo posla. Baš ovi ljudi kao holoimie rada na tom, da moramo o njima samo zlo misliti, govoriti i sve drugo nego ljubiti. Oni ovako agitiraju protiv svih i protiv svoga narodu, a i protiv državi, za koju drže da rade.

Ovo progovstvo našeg dragog župnika razumijemo mi tako, da se hoće nas Slovene razagnjati, jer njega se proganja radi nas i radi našeg dobra. Treći, dan bi g. župnik kući otpuštene veselo, da je zdrav mogao opet nešto pretrpiti u ime naroda, a time nas i za nas.

Franina i Jurina

Fr.: Tu sam, Jurino!
Jur.: Vidim.
Fr.: Prišal sam na raport.
Jur.: To ti je i dužnost. Kako menaž?
Fr.: Menaž slabo, ma va špitale je svaki dan sve nemeje i nemeje.
Jur.: Va kem vrazijem špitale?
Fr.: A ter si već morda što puti rekala, da celi ov svet ni niš druga nego jedan veli špitral od nemeb.
Jur.: Tako je — pak ča?
Fr.: Ča biš rekala, da piše on njihov «Piccolo» s Trsta?
Jur.: Ča mu va glavu skoči, kako i svem njihovem gazetam.
Fr.: Počekaj dunke, da ti povedem, ča mu j pak cada najedanput skočilo va glavu.
Jur.: Če bit speta kakova nemolarji.
Fr.: Ne, ov put je rekeli jednu pametnu.
Jur.: Če vrag krepali!

Fr.: Dunke «Piccolo» od 13. ovega meseca piše, da je tororija jedno, a pratika da je drugo. Ako na jedno rečene, Talijani zahtevaju, da svi Slaveni moraju govoriti samo italijanski — to je tororija, i to jedna dobra tororija. Ako pak sa svem tem Hrvati i Slovenci mej sobom govore samo hrvatski i samo slovenski — to je pak — pratika — jedna žalosna pratika.

Jur.: Živila pratika!
Fr.: «Piccolo» tunaci to ovako: I prej gverbi bilo je va Italije jedna pesćica Slovenca tako plili one rečice, ka se zove Natžione. Ti ljudi nisu nikada imeli jedne slovenske školi ni jedne slovenske novini ni društva ni čitalnice — ma pod Bogom niš. Ako su šli va grad, morali su govoriti talijanski, ako na općinu — talijanski — ako na sud — talijanski — kamo bi se samo obrnuli — sve talijanski i talijanski. Pak ča se j s tem opravilo? Oni ljudi i danaska posle toliko i toliko let ne govore mej sobum nego samo slovenski. To je tvrda i gola pratika — govori «Piccolo», a sve drugo je tororija.
Jur.: Mogal je prej, prej mislet na tu pratiku, pak bi se bil i sam spratikal malo pametnije pisat i mislet, a ne bi bil, kako je i to sada za oneri svomeji tororijami daval svetu rog za svecu.

Fr.: I «Piccolo» se pita — ako je ona pesćica Slovenci mogla do dana danasnjeja očuvat svoj zajk, ča će pak bit z ovmi drugemi od Soče do Sneznika i niže do mora! Njih je vraga i pol i tako su trdi narodnjaki, da oni nete mikada otet mej sobum drugačije govoriti, ako ne hrvatski olti slovenski.
Jur.: Pak to sam mu ja već milijun puti dokazeval!

Fr.: I zato — govori «Piccolo» — da bi jako dobro bilo, da bi mladi Italijani, ki se uče za impjegati, naučili hrvatski ale slovenski, zač da kada budu znali slovenski, da te puno lepšu figuru delat mej narodom, nego ju delaju sada, kad njih narod razume, a oni narod ne.
Jur.: Ma ter sam ja već što puti dokazeval, da je svaki impjegati, ki pride mej naše ljudi, a ne zna našega zajka, pravi Turke. a la predika.

Fr.: A to da je zlo, govori «Piccolo». Mre se na jedno rečene dogoditi ovo: Jedan impjegati, ki ne zna nego talijanski zahteva ča od kega našega čoveka, a ta naš čovek ni pet ni šest, nego ti ga pošalje lepo hrvatski smokvi solit, ale teko ča. Ako on impjegati ne zna hrvatski mislet će va svojoj glave, da mu je naš čovek storil kakov lepti kumpiment. Ako pak zna hrvatski, on će benj povzat na red onega, ki ga je poslao smokvi solit. Ča govoriš ti na ovo, Jurino?
Jur.: Ja govorim, da će sve prit na našu.
Fr.: Kako na našu?
Jur.: Prit će naime vreme, kada će se čela Italija vadit hrvatski govoriti — svi koliko ih je god Bog dal, a nesamo impjegati. Ki će trgovat i zasluževat, da more bolje živet, ta mora znat naš zajk. To je kako sunce, i Talijani bi morali znat, da ako je naš zajk potreban njm, da je još više nam i da ćemo raje pustiti da nam odučeu ohevde ruki, nego da pustimo, da nam naša rođena deca zabovrave ovaj naš va istinu lepi i miil zajk.

Fr.: Rifiki! Tako je i tako budil!

IZ PEROJA.

Dugo vremena nismo se javili. Evo nas sada jedanput, ali ne da javimo veselih događajia, nego žalosnih. Mnogo je prošlo godina da nije bilo tako grde svjade na dan našega pravoslavnoga pusta, kako ove godine dne 2. marta 1925. Dakako onaj dan imamo me Perociji svoje veselje, viugovanje, maskare i ples. Na žalost ove smo godine na mjesto veselja imali prepri i svadje. U jutro išlo je sve u red. Oko pet sati poslijepodne, kako je već naš običaj iznjelo smo našu zastavu na jedno već prije određeno mjesto. Obzirom na sadašnja vremena uzeli smo dvije zastave, jednu italijansku i jednu srpsku i prebilo smo ih jedno pored druge i tamo smo pjevali po našem običaju. Na to naše pjevanje pristupilo je k nama jedan fašist, te odnese našu srpsku zastavu, a onu italijansku nam ostavio. Tada se oglasi jedan naš peroksi momak, koji je proti toj nepravdom protestirao i pošao karabinjerima, neka nam cpet vrate našu zastavu. Ali taj karabinjer nam odgovori: «Duc passi indietro! Inače ću pucati!» Na taj odgovor pošao je momak k brigadiru te mu kaže: «Vi ne postupate pravdom s narodom! Vi, koji ste karabinjer, morate sa svima jednako postupati.» Na to ga je brigadir pozvao, da ide s njim u kazarnu, jer da ima s njime da govori par riječi. Momak, koji je znao što lo znači, odgovorio mu je, neka dođe on na trg, gdje će isto tako skupga govoriti. Kad je brigadir v'edio da ne može s njime da tjadje na čisto, pozvao je u pomoć drugoga karabinjera, a namah mu dođu u fašista i karabinjer i dva mornara i jedan momak. Tada se sve odmah umirilo, a nikom ništa. I brigadir nije nikoga odpočeo u kazarnu. Nu, kad je bilo sve mirno, eto nekoliko fašista i gospode iz Fazane. Od sedam sati popodne do 10 sati bio je ples, koji je mirno pječkao. Ali kad je svršio ples i mi izšli da idemo doma, pošli smo po svojem običaju da na česti srpski pjevamo. Namo stupili su k nama i brigadir i ostali karabinjeri i zabornici nam pjevali u našem jeziku: «E' proibito di cantare per le vie canzoni croate!» Svi smo pa to odgovorili: «Kad je tako, onda morate i crnim košuljama zabraniti, da po česti pjevamo. Tada ne ćemo ni mi pjevati. Ali dokle god oni pjevaju u svojem jeziku, pjevati ćemo i mi na svojem.» I ostavili smo ih tamo. Pošli smo u drugu kuću, da se još malo pozabavimo. Nu, kada je stupio u kuću brigadir, koji je zahtevao, da mu kažemo ime i prezime našega druga. Drugi dan poslije podne pošli smo u gostionu, da popijemo bratski jedan žnjul vina. U to se pojavio opet onaj fašist koji je i dan prije tamo bio naše bracke. Oni su našu čašu vina jednom od stupio k nama i pružio odgovori: «Ne pijem od tebe, ma niti, ako dođe moj otac.» Zbog toga se onaj fašista uzprvolio, i obrativ se k onoj gospođi iz Fazane, kaže: «Udariti ćemo na njega!» To je bio znak za navalu. Ali i ovaj, kame je on ponudio čašu vina, je zgrabio stolicu i htjed da otkine jednog nogu, da se bude brani. Drugi su ga držali i rekli mu, da su i oni tamo za njegovu obranu, ako mu se što dogodi. Sada su sročili svi fašisti, koji su bili u gostionu i udarili na njega, ali i mi smo bili tamo i bili

P O D L I S T A K

ERNEST RADETIĆ:

Kad se užge mlada krv...

(Nastavak).

Na četiri ure u jutro su bili kočci jur polji njih sojon koson priko ramena, s tomboleca za pojon i brusom u ruci.
«A žu, gospodarice, vred van tu rakiju, pak da gremo, dokle je ič hlad! Do sunca stoža čemo van jur po finide pokostili.»
«Ohol! Jeno malo si se, kako zareka, Martine.» je rekla Toni. «Za pokostiti po moje finide valja da kosi svih deset kočci jeno malo već od po dana, brate moj!»
«Žiši, ko se ni gospodar čemo ufendijati! To se samo tako reče. Ter znamo svi, da je Vaš parat u finidi almenzo za dva dana košnjie.»
«Benj vero i je, to će Bog!»
«Da, ma kemu će ustati, Toni mu!» uvajava se i Jure Puh, ki je bija kako neki treti zranen Tonov. «Dice nimas, nenoga od bilie parente stešo ne; komu reš sve to zapisati, kad umreš. Ne biš forš; uzēja h sobi moga Blaža?»

Tona su ute beside zabolile, kako da ga je z dagelon užstoka pod srce. Spomenuti mu, da nima dice i pitati ga, kemu će svu svoju kšestinu ustaviti, koju si je kroz lita i lita priskrbija, bilo mu je, kako da ga je ki meta na muku. Janka ko i je sam vajke pensa na to, ni mu bilo drugo, da mu drugi to spominju i biše se je jeno malo razjadja, pak je rekla: «Ča unega huncuot? Uo niškorišit? Ko nisi nikad jenu dretu povida, sad si je rekali! Njemu da svoje uslavim, da ti pole tu moju muku i njih poijš, kako ča si zalrāja i prodaj? Ne daj mi Bog takove munjeje pameti! Veseleije neka si je razdile sirmah!»
«Su, teški moji šu, je rekla Mara, da ih razmiri. «Rakija je na stolici. Zagrizite svaki po jedan bokun kruha, popite svaki jedan mižolli, magari dva, rakije, pak hote vred z hiže, da mi ne dešturbate. Ča prvo idete ča, prvo čete čepati rućenje.»
«Gremo, gremo!» uvajali su se nekoi.
«Hej, gospodarcie, kakvo ja, bin moga da si nalotim u vinici, ali da je gumen, to je boce.» je rekla Simić Grabar, ča je bio navadan s ih mižolli, pak se mu je več strah, da mi se ne šurzne cija mižo kroz g'ro zdolu.»
«Benj pak to neš, se je nasmijala Mara,

«prike tebi bi se mogla shuznuti i cila boca, a to bi bila veća škoda, nego za mižolli. Ča ne moreš piti, kako i drugi, unako kako Bog zapovieda.»
Kočci su škrecali i smijali se, pečkali jedan drugoga z besidami, gutali botune iriškoga kruha i praznil mižolli za mižolien rakije. Kad se je najzad beci vidilo prazno dno, upravlili su se na dno, rompajući s kosami i vječiti po putu.
Marko je proša s kočci, a Toni je zaja vole malo za njima, da pasu unuda, lud bude jur pokošeno.
Skupa s kočci došlo je i makor pet, šest dvojin, ča su imale pomoći grabljati. Derešto, kad su poli kega kočci, diviočine gradujalio vesco tamo, prike sa tamo moru najbolje zabavljati, nasmijati i poškreati z ragadi. A već nego jena si najđe tamo i muža...
Ked je bilo jeno tri ure sunca donesele su obe dve male Bigelinove u bisagah rućenje teožkon. Kočci su iedan hip frmali kešiti, vred su poručili i pošli nazad kositi, dokle ni tako velika teplina. Za rućenjen se ne poivio, nego ptele uzine.
U podne je pak donesla uzinu snma Mara z uca marjon molce. Svaka je kočco vušla

svoje bisage priko ramena, velike burice su bi prizitale h zemlji, a dvi velike barile pune vina nopro su perale. Uvitate su se, da ćemo unako po nešu, kako levari. Ma ča čemo, kad kočci čuda popudu, a još već pođu. Da njin dotaće na sinokošu punu karatelatu svu bi popili i još bi njm se peralo malo. A kočci ni ne piju drugo nego vino. Temperanje je za kopače. Za kohače valja derati, a za kopače se more skuhati magari samo jeno malo tista zaribanega siri. Kočci su donće, kako n'ka gospoda težaki, koji ni ne gredu za plaću, nego za preteštivo i da se napro najdu i napiju.
Sunce je takalo sve jače peći, a nikoi su se spced oko zamo ubazrali. Ča bi da još me nose uzinu. Kad je najzad Simić Grabar zapazija dvi žene, valje tamo dobi na kraju, di nose bisage, diga je kosu i zavika:
«Iš hi Hitiše kose i hojmo u hlad!»
I za spravlje, kako po sigore zapoviedi, digli su težaki kose i hoći, hoditi sve jače po jedan pod dub u hlad. Tamo su bišili z glave šajar, raspasali si tomblac i sifi gučivati.
«Šte ča pravi?» je zapitala Mara.

mu pri ruci i branili ga kao rođenoga brata, je boje, ga i obranili. Jedan od njih je dobio par čuška, zvrnuo se na jedan voz, a drugi se pobijegao. Samo dva iz Fazane su ostali tamo. Inači su revoluciji i nepovršeni ga nam namu su vikali: «Stanite natrag, inače ćemo pucati.» A mi — smo ostali na svojem mjestu i pozvali ga da ide svojim putem, jer da će biti inoče zlo. Tada su se i oni pokupili i ložeći napram moru, pucali su iz revolvera, a da nekoga nisu pogodili. I tako je ove godine svršio naš dan pusta, na 2. mara. Da se na zapustili na miru, mi nikome ništa. Ali kad izazivlj i napadaju, imamo pravo da se branimo.

IZ ZADRA I OKOLICE.

Tko posmatra današnji rad, a sjeca se prijašnjeg, taj mora da dodje, ud uyerjenja, da se kod nas koncentriralo sve ono što želi našu propast i nesreću našega naroda. Ne pita se da li je čovjek lud, nego nešto gore.

Od prevrata kao da se mnogima pomotio mozak; svi su se digli na noge, svi okupili na posao — na sramolani posao. I oni koji ostadoše kod nas, da nam svederj vazduh truju, traže načina da nas obore i unište. Premda nam je oteta najveća naša sveltinja jezik naš, kao što nam je oteta i slobodna škola našeg jezika, pitamo, zašto nam se otilme i svakdanji kruh, na koji imamo pravo kao svi drugi građani.

Tko može da očekuje i zna, ne možemo imati ista prava i da se ne naučimo pravdom i moći bar jednom u godini? Uzivaju neki svo prava samo iznarnodici demorodci, oni koji prije prevrata, a ni poslije nijesu imali svoje stalnosti, samo su znali, kao što i sada znadu da se pričinjavaju na štetu svog naroda, to jest pravdenih ljudi, koji su branili i brane svoju rođenu grud, i sve ono što im je po Bogu i prirodni dano, kao svakomu drugomu narodu. Još nam izgleda da onoga, koji je ostao vjeran mljeku svoje majke smatratu neiskrenim ako hoćete i izdajnikom; i kao takav ne može da naiđe za svoja prava na ni kakva otvorena vrata. Oni koji su se znali ponositi i dičiti za vrijeme svjetskog rata noseći sliku Franje Josipa na svojim prsima i klevetali onoga koji je hrvatski mislio, oni isti u prevratu znali su krenuti zastavu na drugu stranu, oćekati rasikirjenim rukama, i sa suzama na očima Italijane svoje spustelje, sa potvorenim iskrenošću krijući pravnine grijeha, počeli se natjecati, tko će bolje tvoriti i uliti zlokobnu mržnju svojih demorodaca.

Koliko se čijeni sloboda, to je pokazalo organizovanje skupova protiv svoje vlastite boće. Kod nas je bilo od prevrata do danas, Bog bi znao koliko političkih skupova. Samo oni politička mržnja protiv nas, stalna nikako ne može da prestaje ona je ovladala ista kao na početku. Ne razumijemo, zašto to mora da bude, zašto ta mržnja ne prestaje. Valjda zato što smo živi; zato što ne smijemo nijedne imati riječ pravih građana, što se ne upićemo u nistakove političke poslove. Mišimo baš zato što smo bili iskreni svom narodu, sačuvali svojeg ognjište i svoj jezik. Takovi smo vazda bili i ostat ćemo i u buduce. Borit ćemo se za svagdanji kruh, borit ćemo se za naš opstanak, a da možemo uzdržati naše kuće, našu grud i naš jezik, kojeg smo naslijedili od naših djedova i otaca. A što bi rekli u grubih naših stariji, kad bi ostavili svoje ognjište, a tražili sreću kod tudjeg naroda i da učini tražili sreću kod tudjeg naroda i da priljubimo ludu krv.

Sjećam se 19. godine, kad sam govorio s jednim Italijanom iz Rima. Pitao me o okolnosti Zadra, i u razgovoru ja sam mu se izrazio, da sam sada i ja Italijan (misleći italijanski građanin). On se nakašeo prama meni i reče: «A nisi Italijan i ne možete biti, jer ni zena, a ni narodnost vam ne dozvoljava, i kada biste rekli vi i svi inorodci iz anektiranih zemalja, da ste Italijani, vi biste rekli iskrenost i gotovina laž. Bili biste izdajnici svoje narodnosti. Vi ne možete biti svoj narodni čovjek i pripadnik Italije kao i dobar građanin, jer vidim po narećju da ste vi Hrvat.» Ja sam mu nato odgovorio: «Gospodine moj, kako sreće, kada bi naši demorodci iznarnodici bili tako pravdeni iskreni i slobodni svojih načela kao što ste vi».

Grozno je kad pomislimo, da oni ljudi, koji su se borili i izjavili potpisanim izjavama kao neki dobi Hrvati, da i takovi u jedan mah, u neko vrijeme za nekoliko dana, mogli bi reći nekog liku satova, učinivši gnusni preokret svojih načela. Onaj koga je okoliš volio, na koga se najviše pouzdavao, s kojim je dobro i zlo diehlo, taj ga danas napada, proganja, mrzi iz dna svoje duše, i hoće naprositi, da ga uništi, da mu više ne ostaje ni imena slavenskog.

IZ SLUMA.

Svršeno je! Kad su nam preventivni, ranih, izdubili i samu utrobu našeg kamentog lita u dubini, od 538 metara, sada nas radnici sa g. inžinrom zapustite ostavili nam samo škulu i ništa drugo. Ono crno zlato, ugljen, naime, nisu našli. Naišli da na tanki sloj, koji nije ništa obećavao, i tako se vrtanjem i traženjem koda nastalo, a već bio netko nekako javio, gledajući u Slum sdalekorodno, da se našlo ugljen. — Žag nam je da posao nije uspio. Nije nam dano da i mi nešto za javiti vam žalosno za naše mirno selo vijest, da se dvije naše majke, Božić Marija i Kate, na dan pusta, u plešu pokrtaše, izgriđe, a onda jedna na drugu navalile, onko po ženo, skro strastveno, tako, da se jedna, Kaita naima, mrtva stvorila na pod. Bit će, da je od ljivosti udari kap. I njena protivnica — oboli, a sada je na nogama. Povod je tomu «dvojujzenibada i prevarena djevojka, koja povila dijete s mladicoe, koji je nije mogao oćeniti bez očve privole u Americi. Stvar dašto dolazi na sud. Komisija bila na licu mjesta dva puta.

Ovo su žalosne stvari i sramotne. Budimo ljudi i pošteni, i ne blatimo svoga selaj

IZ BADERNE.

Još uvijek nepravda u motovunskoj Esatoriji.

Jedan naš kmet imade nešto posjeda pod Motovunom. Ovak, nije mogao, da posvema isplati porez u pravu doba. Motovunska esatorija mu je poslala eksekuciju kroz poročnik. Kmet je isplatio sve, međutim i L. 35.— za trošak eksekucije. Oni iz Motovuna su pisali u Poreč, da nek se obustavi, ovrha, jer da dotični je isplatio sve izvan 35 lira za eksekutora te za ove posljednje nek se ka tjera. U istinu dne 17. t. mj. dođe eksekutor i drži «inkant». Kmet mu kaže specifičnu namiru, gdje je platio sve i prvih svega i onih 35 lira za ovrhu. Kaže eksekutor: vidim dobro, Vi ste platili sve, ma g. Tosić'ih mi heni nije poslao, radi toga ako mi ne izručite onih 35 (već izručenih) i drugih 35 za danas, ja moram držati inkant. I u istinu ga je držao. Vidite to bi bilo: L. 35.— već isplaćenih, 35.— po drugi put za platiti i 35.— za trošak licitacije; ukupno L. 105.—. Da li je pristojno, da se na ovakav način našega izmucenog kmeta koji? Gdje su te oblasti, da ne skoče na put ovakvim nepravdama?

VARLJENI KOD VOLOSKOGA.

Krsna slava.

Lijepo ovo i ubavo seoce, odakuda potječe blage uspomene pok. biskup Andrija Šterk, bilo je na dan Svetoga Josipa svjedokom jedne mile i ugodne domaće slave.

Naš vili narodnjak, g. Pepić Ošćnjak, slavio je toga dana svoje krsno ime. Na slavu su došli mnogi njegovi prijatelji i znanci u želji, da mu čestitaju i da s njime provedu nekoliko trenutaka u prijateljskom i bratskom razgovoru.

Kraj slike sv. Josipa i paljene svijee sabralo se kolo narodnih ljudi pa malo razgovorom, malo pjesmom; zasladilo se taj lijepi dan običaj, koji sve više preotima maha u našim kućama. Tom zgodom sabralo se za fend naše «Istarske Rijeci» lira 60.

Hvaledi plemenitim darovateljima mi još jednom čestitamo od svega sreća našemu vrijednomu Pepiću i kličemo mu: Bilo sretno!

Politički pregled

Italija.

U Italiji izgleda, da fašizam hoće opet da udari radikalnijim kurzom. Nema tome da se čudimo, kad znamo da je žestoki i ognjevit Farinacci glavni tajnik fašističke stranke. G. selo njegovo, uz koje pristaje i sam Mussolini jest: fašizam do skrajnosti i do potpune pobjede. Jedna se nova politička afera polaganu pojavlja na obzoru. Vodi se naime ponovo Italijanska ratna i politička afera, koja je bila teksta g. «Leonardo da Vinci», koja je bila teksta rata potpomena od protintervenционистичких elementa, i na temelju nekih dokumenata, svojedobno ukradenih austrijskom konzulatu u Curihu, a tekak sada predanih oblastim, u Curihu, a tekak sada predanih oblastim, proizlazi, kako se tvrdi, da su upletene u taj

akt sabotaže i nekoje istaknute političke ličnosti javnog italijanskog života. U Parlamentu je ministar prosvjete Fedele poslaniku Tinzu kad je protestirao protiv postupanja sa manjinama, odgovorio, da sadašnji kurz proti manjinama mora da bude i dalje proveden, ne samo, nego da mora čak i poštren biti. Manjinama u Italiji da nema mjesta, jer da je Italija nacionalna država. Time je i ministar Fedele pljunuo na sve izjave, koje su dali i kralj i Storza i drugi italijanski političari. Isti je odgovor dobio i poslanik Besednjak iz Gorice. U političke organizacije da urede štrajk znale fašističke organizacije da urede štrajk po svojoj volji, premda se ne zna, za čitko vremena. Mussolini je osim toga vrlo spretno znao da uredi odnosaj napram katoličkoj crkvi i svećenstvu, te se može ustvrditi, da on danas radi suglasno sa ovim faktorom. Važno je u tom smjeru sigurno i otvorena izjava ministra de Stefani, koji je u parlamentu, govoreći o antikerikalizmu, rekao i sljedeće: «Antikerikalizam imao je razlog da opstoji onda, kad se je stvorila Italija, t. j. za vrijeme takozvanog «risorgimento», kad se je naime moralo da se provede ujedinjenje i neodvisnost Italije i protu Papi (koji je bio onda neodvisni suveren papinske države) i bez crkve. Antikerikalizam je bio onda historijska potreba i razlog, a danas se je to promijenilo. Danas je ta razmisliti izlučena. Danas fašistička vlada priznaje historijsku i nacionalnu vrijednost katolicizma i katoličke crkve za Italiju, jer je katolička crkva rimska institucija i pojava, koja je u suštini italijanska. Zbog toga možemo zaključiti: da će se odsuda naprijed fašističke i crkvena katolička politika u Italiji razvijati i voditi prilicno sporazumno.

Jugoslavija.

U Jugoslaviji usredotočena je sva pozornost na raspravu, koja se u parlamentu vodi o izbornim mandatima. Verifikacijski je odbor predložio uništenje mandata radićevske stranke i također nekih drugih mandata, a određio je i posebnu anketu, da pretraži zakoniti lost izbora, provedenih u mariborskom okrugu. Tom prigodom došlo je do buraih prizora i sukoba, jer su slovenački kerikalci tekom izborne kampanje objedili demokratskog kandidata dr. Pivka da je izdajica, jer se je borio protiv Austrije. Skupština ima sada da odluči o predloženoj uništenju radićevskih mandata. Kakova će odluka pasti, nije još jasno. Radićevska stranka pripravlja po zadnjih vijestima jednu formalnu izjavu lojalnosti napram državi, kojom bi izjavom promijenila učelo i svoj program. Međutim vlada ne pripisuje mnogo važnosti takovim izjavam, dok je stranka vodjena od Stjepana Radića.

Cehoslovačka republika.

U Parizu je cehoslovački ministar vanjskih posla dr. Beneš izlagao predsjedniku franciske vlade svoje široke poglede na uređenje Evrope. Njegova ideja je: stvaranje ujedinehkih država evropskih. Dr. Beneš dijeli evropske države u dvije grupe, zapadnu, koju sačinjavaju Engleska, Francuska, Belgija, Njemačka, i istočnu, koju sačinjavaju Poljska, Cehoslovačka, Jugoslavija, Rumunjska, Austrija i sve države centralne i istočne Evrope. Cehoslovački ministar vanjskih posla ne navodi Italiju, da bi joj na taj način ostavio potpuno slobodne ruke, hoće li se pridružiti jednoj ili drugoj grupi. Španija dolazi u obzir kao sastavni dio zapadne grupe. Kad bi se veliki saveznici sa svoje strane sporazumeli s Njemačkom, nastale bi već samim tim u Evropi dvije grupe sa suglasnim interesima.

Njemačka republika.

Dne 29. mara birati će se novi predsjednik Njemačke Republike, koji ima da nasljedi pok. Eberta. Izborna prognoza još nije moguća, jer skoro sve stranke hoće da se afirmišu svojim vlastitim kandidatom. Sada je sva pažnja skrenuta na to, koji će kandidat odnijeti najveći broj glasova, a da se onda kod odlučnih izbora dne 26. aprila, kad se budu stvorila dva bloka, nameću oni kandidati, koji se budu najbolje afirmisali dne 29. mara. Najveći izgled imaju socijalistički kandidat Braun, centranistički Jarres, Za drugi skrutinaj računao se, da će uču u izboru Jarres kao kandidat nacionalističke desnice i po svoj prilici Maritz kao kandidat republikanske stranke; Opozicija u nacionalističkoj stranci kandidat je monarhista Ludendorfa, bivšeg njemačkog generala. Iznenadjenja može mnogo da bude, jer ovaj put bar narod direktno svoga predsjednika, dočim je Ebert bio izabran od konstituuante.

Kratke vijesti iz svih strana

— Prema prijavi, koja je donešena preko državnog odvjetnika u Bariu radi potapanja italijanske ladje Leonardo da Vinci sazname se, da su glavni krivci inžinjer Santoro, neki Berner, dva mornarička časnika i jedan uvaženi italijanski diplomat. Potvrđuje se vijest, da su o prijavi obavješteni kralj, predsjednik vlade i ministar pravde.

— Dne 20. ov. mj. se je u ministarstvu unutrašnjih djela sastala na prvu sjednicu parlamentarna komisija, koja prema ustanovama novog izbornog zakona treba da razgraniči nove izborne okruge. Na ovoj sjednici je ministar unutrašnjih djela Federzoni izložio zadaću, koju komšija treba da izvrši.

— Štrajk metalurzijskih radnika u sjevernoj Italiji potpuno je obustavljen. Radnička udruženja usvojila su vladin kompromisni prijedlog o uređenju radničkih plaća, te je zatim potpisan sporazum sa poslodavcima. Međutim u Torinu rad nije još otpočeo.

— Zbog neobično velike stasne smrznule su se u Napulju tri osobe. — Ovih dana dolazi u Beograd jedan od najuglednijih američkih novinara Hamilton Fish Armstrong. On će zatim otići u Bukarešt, Carigrad i Soliju. On ima da ispita prilike na Balkanu, specijalno pitanje krivnje za svjetski rat.

— 25. ožujka stiču u Beograd 25 djaka bečkog sveučilišta, pod vodstvom profesora Überbergera, da upoznamo balkanske prilike. Nakon nekoliko dana boravka u Beogradu, kreću u Soliju i Bukarešt.

— Radovi oko podizanja interne učiteljske medicinskog fakulteta u Beogradu počeli će se u ljetu. Za ovo je odobren kredit od 10.162.000 din.

— Na Beogradskom kazalištu proslavljena je kurioza 25 godinica: Svećar je lik Dragomir Ostoić, koji obavlja funkciju šaptača na beogradskoj pozornici već 25 godina.

— U Londonu umro je lord Curzon, bivši engleski ministar inostranih djela, potulralji Indije itd.

— Strašan potres porušio je Tai-li-fu, grad zapadne kineske provincije Yung-Nan. Uslijed potresa nastao je požar. Tai-li-fu broj 88.000 duša. Mrtvih ima preko 1000, ranjenih preko 6000.

— Iz Berlina se javlja da je umro profesor Wassermann, direktor instituta za eksperimentalnu terapiju i docent univerziteta u Berlinu. Prof. Wassermann postao je glasovit izumom metoda imunizacije i reakcije koje nose njegovo ime a po kojima se može da ustanovi ljues i tuberkuloza.

Domaće novosti

DOPISNICIMA NA ZNANJE.

Pošto se naš trefnik nalazi u zatvoru, nismo mogli sve dočite da obavimo te molimo svoje suradnike, da budu ovaj put strpljivi.

Jugoslavenska tvornica duhana u Trstu

Uprava jugoslovenskog državnog monopola kani ustanoviti u Trstu jedan depejt jugoslovenskog monopolojnog duhana i ujedno tvornicu duhanskog elaborata za izvoz. U tu svrhu bi trebalo skladišta u prostoj luci u opsegu od približno 10.000 kvadratnih metara. U skladištu bi moralo biti prostora za 5—6 milijuna kilograma ili 5—600 vagona tabaka. Zaposleno bi bilo čitko duha i našlo bi zarade 5—700 radnika. To bi bilo vrlo važno za poboljšanje gospodarstvih prilika.

Izgleda, da ima pri svemu tomu nekoliko poteškoća. Mi mišlimo da ne bi bilo nemješno, ako se prečeka ustanoviti to skladište i tvornicu u Pulj. Arsenal u Pulj je prazan. Tamo ima više od 10.000 kvadratnih metara na raspolaganje. Grad i okolica trpe uslijed bijede, a osobito naš je elemnata teško udaren. Zašto ne bi se prošetala i ova kombinacija s Pulom? A u Pulj, čini nam se, najamnina za skladišta bi bila mnogo jeftinija, dočim sve druge pogodnosti opstojte i u Pulj kao u Trstu.

Broj poslanika u novim pokrajinama.

Koliko će poslanika birati svaka pokrajina u ovim krajevima? Istra (Pula) 4, Rijeka 2, Trst 5, Videm 14, Zadar-Lastovo 1.

«Ehei, koliko čete. Ma sad ćemo biti još praviji.»

Mara je vrgla na travu dvi velike burice, a kobci su zgrabili zlice, otkinuli si svaki po jedan bučun kruna i takali mihi po manještri. Jedno sedan se hi je skupilo ko je, drugo toliko kod druge i za par minuta se je jur tulo kako stržu po dnolu.

«A ča je s posuticima?», se je prvi uglastija Simić Grabar.

«A muči, jaziž si prizgrizal Vajk nekiga ba-mena zanovivše. Čekaj dokle svi pojudu manještru.» mu je rekla Mara i počela je okri-vati druge burice, nakrgane s finin tistion i pokrijene sve do gori z velikima bučkini mesa.»

«Ne bojte se,» je rekla, «ne će nedan ustati lačan, nelo Divojčinan je zvalida na poovocaj i ene sur, dvi po dvi, sila njeno malo dalje i sila s pokrovcava. Divojčine ne jidu miraz z mutiskima iz jene posude, kene doma miraz la-jevan.»

«A s čin ču ja jisti posutice,» je rekla Juna Zvanina iz Zenodragi, «kad fali jedan pirun? — Joh je meni ko. nis jenoga zabila. Vero van se pribrojila; nemoj mi zamiriti, lipa moja Janaj.»

«Na ti ja sogal», je rekla uni munjeti Simić, «m ču si vred kupiti drugoga.» I zaspravije je da se svoj pirun, a sam je skočija u niki rupenski vrtlić i u jedan hip si je od loze udila. I lipi pirunet a dva zuba.

Kad su se težaki najili takali su nginjati z baril i još su se već razveselili. Zuli su si pastole, počeli svaki za svoj grm, bliže h divojčinan i počeli hi šempjivati. Svud se je nakonolo čuja samo jedan velikih smih veselo mladosti. Simić Grabar je poš h unoj maloj Bigulinovoj, izi druge ni bilo, a ona ga je samo gledala i smijala se, ki još ni razumaila, ča bi stija.

Mara je sila poli sogu Tena, i tako je deboto svaki ima svoj par...»

Samo je Marko od ragaji usta sam. Ni poš h nemoj divojčini. Muča je i ni škrcu, kako drugi, a vidilo se da lipo puška od mladosti, zdjavila i lipote. Ni zna ča bi dea, nego je zatukao u zemlju babicu i počela hlepiti zatkua. Mara ga je spod duha gledala i nikosa. Kako se je je smijila. Slušala je hlikanje drugih ragaji i divojčin, vidila je kroč h grane, kako se nikoji pari za grmom ljube, a Marko, imako lip i mlad, stoji priz para, sam i muči.

Pogledala je Tona poli dase, a on je počea jur kimati, od teplina i truda mu se je spaljo.

Za malo je i zaspa. — Smih divojčina je je prenuja. Topla krv je i nu počea paliti po žilah i na jedan hip, niko kako poča z neba, došla je je želja, da grejh Marku, zgrabl ga z rukami za unu njegovu lipu glavu, pogledl mu une male mustačice, i poczbavila se s njim unako, kakko i druge sovjima.»

Zažellja je življenja. Ni bila stara. Krv je je kuhala i počela je pensati, kako bi bilo lipo, da i ona more, kako kučeg, ter i ona je mlada. Ima Tona, ma ča će je, kad on je star...»

Najzad se je sama prenula od svih tih grđih misli, a još su je već zdrhi pasali, kad je zapazila, kakko je Marko i sada željno gleda. Sva se je zaenacnila, ki se je je zperaljo, da je on vidje u unjeju dušu uno ča je ti hip pocala. Vred se je ustala, pokupila zlice i pirune, kakko se je burice i počela hi metati u bisag. Kakro se je ragnajala, upirala se je je sprica koluja i to je još već smučivalo, da ni znaia juna ča dea.

Najzad je ustavila težake i počla čuma. Marko je gleda da njon i miko veselje ga je prijalo. Zaperalo mu se je, ča se je oprja

nija duša i nije sree i da je na jedan hip vidija, ča je pusal Vidija je kako se je zcerenila i smutila i to mu je dalo kuraja.

Mara je bižala doma. Peralo se je je, kako da je je u krvi usta niki točje od svih gršnih misli da je pah i grize. Stila ga je strati, ma ni mogla. Uai pensuri, une želje, vajk su tor-nivale. Finta prizrazila se je je gen par boli, da stru hudoču ča od sebe, ma hudoča ni sila, nioj, ču je griza i od tega dana je ni ustavija. Kad je najmanje stila, najedambot bi se nazada tjavija i spominja je, da krv živi, da ni stara...»

Krv je iskala svoje... Još ni bila zamrla. Bila je u zadnjih dan mladosti, za što, dva, imala je da dočje starost i zato je još žeeča bila, još žeeče kuhala po žilah.

Uli dan je prvi bot pala. Ne s tison, prike se još ni bilo ni zgedaja, nego s pensiroj. A kad jedambot daš pa u misli jednako je, deboto, kako da si ga i s tison, prike ho ni jalku glavna tilo je još manje.

I najzad je dečlo do omega, ča je potle zaspravije i dečlo...»

(Nastavit će se.)

